

Mánudaginn 23. júní 1947.

Nr. 109/1946. **Árni Sigfússon** (Hrl. Eggert Claessen)

gegn

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs og gagnsök

(Jón N. Sigurðsson hdl.).

Setudómarar próf. Ólafur Lárusson og hrl. Sveinbjörn Jónsson í stað hrd. Árna Tryggvasonar og hrd. Þórðar Eyjólffssonar.

Fébótamál samkvæmt lögum nr. 99/1943. Héraðsdómur ómerktur.

Dómur hæstaréttar.

Í máli þessu eru gerðar kröfur til fébóta úr ríkissjóði samkvæmt lögum nr. 99/1943, sbr. lög nr. 65/1944, vegna meðferðar setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku á húseign aðaláfrýjanda í Vestmannaeyjum. Hafa í málinu verið lagðar fram ýmsar matsgerðir varðandi kostnað af viðgerð hússins. Aðilja greinir á um það, hvað af því, sem eigninni er afátt, sé af völdum setuliðs Breta og hvað af völdum setuliðs Bandaríkjamanna svo og hvað stafi af venjulegu sliti og ófullnægjandi viðhaldi. Þá er og ágreiningur með aðiljum um fjárhæðir einstakra liða matsgerðar frá 10. apríl 1943. Málinu var því svo háttað, að nauðsyn bar til, að héraðsdómari kveddi sérkunnáttumenn um húsagerð til að fara með og dæma málið með sér, sbr. 3. tölulið 200. gr. laga nr. 85/1936. Hefðu þeir átt að yfirfara og gagnrýna allar matsgerðir og reikninga í málinu og dómurinn síðan ákveða, hverra frekari gagna og athugunar væri þörf. Sem dæmi þess, sem dómurinn hefði átt að rannsaka ýtarlega, mætti nefna 6. og 10. lið matsgerðarinnar frá 10. apríl 1943, til þess að fá úr því skorið, hverjar orsakir liggi til skemmda þeirra, er þar greinir, og þá m. a. hvort þær verði raktar til aðgerða setuliðsmanna eða atvika, er húseigandi kunni að bera ábyrgð á.

Þar sem málið hefur eigi sætt þeirri meðferð, sem nú var lýst og lög mæla, verður að ómerkja héraðsdóminn og vísa málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og dómsálagningar af nýju.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður fyrir hæstarétti falli niður.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera ómerkur, og vísast málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og dómsálagningar af nýju.

Málskostnaður fyrir hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 5. júní 1946.

Mál þetta, sem dómtekið var 23. þ. m., hefur Árni Sigfússon kaupmaður, Vestmannaeyjum, höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, útgefinni 9. desember 1944, gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs. Hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

- I. Að stefndi verði dæmdur til að greiða sér skaðabætur *aðallega* að fjárhæð kr. 107826.01, en *til vara* kr. 103350.43.
- II. Að stefndi verði dæmdur til að greiða sér í bætur fyrir tapaða húsaleigu kr. 825.00 fyrir hvern mánuð, sem greiðsla umstefndra fjárhæða dregst frá 3. nóv. 1944 að telja, með 5% ársvöxtum af þeim fjárhæðum frá lokum hvers þeirra mánaða til greiðsludags.
- III. Að stefndi verði dæmdur til að greiða 5% ársvexti af kr. 79655.58 frá 3. nóv. 1944 til greiðsludags.
- IV. Að stefndi verði dæmdur til að greiða málskostnað samkvæmt framlögðum reikningi að fjárhæð kr. 10205.05.

Stefndi krafðist þess í upphafi, að máli þessu yrði vísað frá bæjarþinginu, og fór munnlegur málflutningur fram um frávisunarkröfuna þann 21. marz 1945. Með úrskurði bæjarþingsins upp kveðnum 28. s. m. var frávisunarkröfunni hrundið.

Stefndi hefur nú *aðallega* krafizt sýknu af kröfum stefnanda, en *til vara*, að kröfur hans verði lækkaðar. Í báðum tilvikum hefur stefndi krafizt málskostnaðar að mati dómarans.

Málsatvik eru þessi:

Með ódagsettum samningi, sem talinn er gerður 3. nóvember 1941 milli Útvegsbanka Íslands h/f annars vegar og hermálaráðherra Bretakonungs hins vegar, leigði bankinn hermálaráðherranum húseignina Skálholt, nr. 43 við Urðaveg í Vestmannaeyjum, ásamt lóð, en eignir þessar átti bankinn. Leigutíminn skyldi hefjast 1. okt. 1940 og vera næstu 6 almanaksmánuðir og síðan áfram, meðan leigutaki þyrfti á hinu leigða húsnæði að halda. Leiga var ákveðin kr. 550.00 á mánuði, og skyldi hún greiðast ársfjórðungslega fyrirfram. Í 5. grein samnings þessa er ákveðið, að verði spjöll á nefndum

mannvirkjum eða lóð umfram venjulegt slit, þá skuli leigutaki bæta þau að leigutíma loknum eða greiða skaðabætur fyrir. Með samkomulagi, sem talið er gert 23. des. 1941, milli nefnds leigutaka og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku tók herstjórn Bandaríkjanna við nefndum leigusamningi og gekk inn í rétt og skyldur leigutaka. Af hálfu leigusala var ritað samþykki hans á samkomulag þetta. Er áritunin svo hljóðandi í þýðingu löggilts skjalapýðara:

„Vér Útvegsbanki Íslands, í samningi þessum nefndur húseigandinn, samþykkjum hér með ofangerða yfirfærslu og staðfestum, að þann 23. desember 1941 átti ég engar kröfur útistandandi á hendur brezka hermálaráðherranum.“

Þann 1. október 1941 (en dagsetning þessi virðist röng) gerði Útvegsbanki Íslands h/f og ríkissjórn Bandaríkja Norður-Ameríku nýjan leigusamning um nefnda húseign. Leigutíminn er þar talinn hefjast 1. janúar 1942, og skyldi hann standa til 30. júní s. á., en gert er ráð fyrir, „að leigumálinn verði framlengdur, ef leigutaki óskar þess. Leiga var ákveðin kr. 610.50 á mánuði, er greiddist mánaðarlega. Þá er í samningnum ákvæði á þá leið, að leigutaki geti sagt honum upp með 30 daga fyrirvara. Samkvæmt ákvæðum 9. gr. samningsins skal leigutaki, „ef leigusali óskar þess, áður en leigumáli þessi eða endurnýjun hans er útrunnin, samkvæmt vali sínu greiða sanngjarna uppbót eða endurbæta eignirnar, svo að þær verði í sama ásigkomulagi og þær voru á þeim tíma, er hún tók við þeim samkvæmt samningi þessum; undanskilið skal þó vera venjulegt slit eftir eðlilega notkun og skemmdir, sem stafa af ástæðum, sem ríkisstjórnin ræður ekki við.“

Í 13. gr. samnings þessa er ákvæði á þá leið, að risi ágreiningur milli aðilja um skaðabætur eða skemmdir, er standi í sambandi við notkun eða leigu húseignarinnar, skuli skjóta slíku máli undir úrskurð sendiherra Bandaríkja Norður-Ameríku eða manns tilnefnds af honum og eins af dómurum hæstaréttar. Komi þeir sér ekki saman, skyldi sendiherra Breta eða umboðsmaður hans hafa endanlegt úrskurðarvald.

Með afsali, dags. 31. okt. 1942, seldi Útvegsbankinn stefnanda máls þessa umrædda húseign og framseldi honum jafnframt allan rétt sinn samkvæmt áðurgreindum samningum. Í ódagsettum viðbótarsamningi milli stefnanda og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku er tekið fram, að í mánaðarleigunni, kr. 610.00, sé innifalin 11% hækkun samkvæmt húsaleiguvisitölu, miðað við kr. 550.00 í grunnleigu. Og enn fremur, að þar sem húsaleiguvisitölan hafi hækkað í 125 stig þann 1. okt. 1942 eigi leigan samkvæmt áðurgreindum samningi að teljast kr. 687.50 á mánuði, en það sé kr. 550.00 í grunnleigu að viðbættum 25%.

Þann 3. apríl 1943 sagði herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku upp leigumálanum um nefnda húseign, að því er virðist með 30 daga

uppsagnarfresti. Stefnandi taldi, að miklar skemmdir hefðu orðið á húsinu af völdum leigutaka, og fékk því þann 5. apríl 1943 dómkvadda 4 matsmenn til að meta til fjár, hvað kosta mundi að gera við þær skemmdir á húseigninni, er orsakast hefðu af dvöl brezka og ameríska setuliðsins þar. Mat þetta fór síðan fram, og er matsgerðin dagsett 10. apríl s. á. Er matsfjárhæðin kr. 73180.20. Stefnandi krafðist þess, að herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku greiddi bætur samkvæmt nefndu mati, að viðbættum matskostnaði og leigutapi. Herstjórnin vildi hins vegar ekki greiða fé þetta, en bauð lægri fjárhæðir, sem ekki varð samkomulag um, og varð ekki af greiðslum. Ekki lét herstjórnin heldur gera við húsið á sinn kostnað, sem þó hafði komið til tals.

Með bréfi, dagsettu 22. sept. 1943, til sendiherra Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi óskaði stefnandi þess samkvæmt 13. gr. leigusamningsins, að sendiherrann eða sá, er hann tilnefndi, tæki málið til úrskurðar, og gerðar yrðu ráðstafanir til, að einn af dómurum hæstaréttar tæki þátt í meðferð málsins. Sendiherrann færðist undan að hafa afskipti af málinu, og eftir nokkrar bréfaskriftir varð ljóst, að eigi yrði bundinn endi á mál þetta á þenna hátt. Hætti stefnandi þá öllum tilraunum í þá átt. Svo sem að framman er greint, telur stefnandi, að hann hafi orðið fyrir stórtjóni vegna skemmda nefndra leigutaka á húsinu Skálholti, svo og vegna synjunar þeirra um að greiða hæfilegar og sanngjarnar bætur. Dómkröfur sínar í máli þessu byggir stefnandi á því, að með lögum nr. 99 frá 1943 hafi stefndi tekið á sig fébótaábyrgð á öllu því tjóni, sem hljótist af veru herliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, og beri honum því að bæta sér allt það tjón, er stefnandi hafi beðið af völdum herliðsins, en það telur hann nema dómkröfum sínum í máli þessu.

Sýknukröfu sína byggir stefndi á því, að samkvæmt ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 eigi þau lög aðeins við um þær skaðabótakröfur, sem stofnast hafi vegna aðgerða hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi. Herstjórn Bretá hafi haft húsið á leigu frá 1. október 1940 og allt til 23. desember 1941, en þá hafi herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku tekið við því. Að visu megi telja ljóst, að húsið hafi orðið fyrir allmiklum skemmdum í tíð beggja leigutakanna, en ósannað sé, hve mikill hluti af því hafi orðið í leigutíð herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku, en það tjón sé það eina, er sér sé skylt að bæta samkvæmt nefndum lögum. Þar eð þannig hafi ekki verið leidd rök að tjóni, er sér bærir að bæta, verði að taka sýknukröfu sína til greina. Svo sem að framman getur, tók herstjórn Bretá við húsinu 1. okt. 1940. Þann 3. s. m. var gerð skýrsla um ástand hússins, og er hún undirrituð af forsvarsmönnum leigutaka og leigusala. Þann 12. des. 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta til fjár, hvað kosta mundi

að gera við skemmdir þær á húsinu, sem greinir í nefndri skýrslu, miðað við að viðgerð hefði farið fram í aprilmánuði 1943. Með matsgerð, dags. 17. s. m., mátu matsmennirnir viðgerðarkostnaðinn samkvæmt framantöldu kr. 1907.50. Þann 1. júlí 1942 var húsið Skálholt skoðað að tilhlutun her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku af trésmiðameistara einum í Vestmannaeyjum. Gerði hann áætlun um, hvað kosta mundi að gera við skemmdir þær, sem á því voru orðnar. Samkvæmt matsgerð hans, dags. 2. s. m., nam sá kostnaður kr. 10256.03. Hefur maður þessi staðfest þessa matsgerð sína fyrir dómi, og henni hefur ekki verið mótmælt. Eins og áður getur, mátu hinir dómkvöddu matsmenn þann 10. apríl 1943 að kosta myndi kr. 73180.20 að bæta úr skemmdum þeim, er orðið höfðu á húsinu í leigutið beggja her stjórna. Eins og síðar verður sýnt fram á, verður að leggja matsgerð þessa að mestu til grundvallar um ástand hússins í aprilmánuði 1943. Engin úttekt fór fram á húseigninni þann 23. des. 1941, þegar leiguafnotum brezku her stjórna rínnar lauk, en af þessum tveim viðgerðarkostnaðaráætlunum og öðrum gögnum er hægt, eins og nánar verður greint frá hér á eftir, að reikna út, hve miklar skemmdir hafi orðið á tímabilinu frá 1. júlí 1942 til 3. apríl 1943. Og þar sem stefndi hefur viðurkennt, að hann beri ábyrgð á skemmdum umfram venjulegt slit, sem orðið hafi á húseigninni í leigutið hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku, verður sýknukrafa hans ekki tekin til greina. Dómkröfur sínar samkvæmt *fyrsta kröfulið* sundurliðar stefnandi þannig:

Aðalkrafan.

1. Skaðabætur vegna skemmda á húseigninni Skálholti:
 - A. Bætur samkvæmt mati hinna dómkvöddu manna þann 10. apríl 1943 kr. 73180.20 að frádregnum kr. 5022.50 kr. 68157.70
 - B. Bætur fyrir skemmdir á hitaleiðslum — 3363.20
 - C. Viðaukagreiðsla vegna hækkunar á viðgerðarkostnaði frá 10. apríl 1943 þar til nú, 7.59% af kr. 71250.90 — 5426.85

kr. 76947.75
2. Matskostnaður frá 10. apríl 1943 — 2200.00
3. Ógreiddar eftirstöðvur húsaleigu — 507.83
4. Leigutjón vegna dráttar á greiðslu skaðabótanna:
 - A. Leigutap frá 3. ágúst 1943 til 3. febrúar 1945 kr. 1075.00 á mánuði, kr. 19350.00, að frádreginni

leigu stefnanda sjálfs fyrir tímabilið frá 18. sept. 1943 til 3. febrúar 1945 kr. 200.00 á mánuði, eða kr. 4125.00	kr. 15225.00	
B. Kostnaður vegna bráðabirgðaviðgerða	—	3000.00
		kr. 18225.00
5. Kostnaður við ferðir vegna máls þessa	—	3500.00
6. Vextir:		
A. 5% ársvextir af liðum 1, 2 og 3 hér að framan, kr. 79655.58 yfir tímabilið frá 3. maí 1943 til 3. nóv. 1944	kr. 5974.09	
B. 5% ársvextir af tapaðri leigu yfir tímabilið frá 3. maí 1943 til 3. nóv. 1944	—	471.34
		— 6445.43
		Kr. 107826.01

Varakrafan.

Í varakröfu sinni hefur stefnandi krafizt þess, að honum verði dæmdar kr. 107820.01, að frádregnum eftirtöldum fjárhæðum:

A. Viðgerðarkostnaði á skemmdum þeim, er voru á húsinu, er Bretar tóku við því, miðað við að viðgerð hefði fram farið í aprílmánuði 1943	kr. 1907.50
B. Viðgerðarkostnaði á skemmdum þeim, er Bretar viðurkenndu að hafa valdið samkvæmt áætlun, dags. 27. ágúst 1942, kr. 1267.00 að viðbættum kr. 101.08 vegna hækkunar á viðgerðarkostnaði frá þeim tíma til 3. apríl 1943 svo og áætlaðri viðbót vegna venjulegs slits	— 1368.08
C. Kostnaði við að bæta venjulegt slit á húsinu yfir tímabilið frá 23. desember 1941 til 3. maí 1943	— 1200.00
	Kr. 4475.58

Varakrafan verður því kr. 103350.43.

Um 1 A og B.

Svo sem áður getur, fékk stefnandi þann 5. apríl 1943 dómkvadda 4 menn til að meta til peningaverðs, hvað kosta mundi að gera við skemmdir þær, er orðið hefðu á húseigninni Skálholti í leigutíð brezku herstjórnarinnar og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku, svo og leigutjón, meðan á viðgerðinni stæði. Samkvæmt matsgerð hinna dómkvöddu manna, dags. 10. s. m., meta þeir, að fullkomin viðgerð kosti kr. 73180.20. Þar í er talið leigutap, meðan viðgerðin standi yfir, kr. 500.00 á mánuði í þrjá mánuði, eða kr.

1500.00. Með yfirlýsingu, dagsettri 3. ágúst 1944, lýsa þessir sömu matsmenn því yfir, að við síðari athugun hafi komið í ljós, að meira af hitakerfi hússins hafi verið eyðilagt en gert var ráð fyrir í matsgerðinni. Telja þeir, að áætlaður viðgerðarkostnaður eigi þess vegna að hækka um kr. 3363.20. Stefnandi, sem hefur viðurkennt, að nokkur hluti þess tjóns, sem bóta er krafist fyrir, hafi orðið í leigutíð herstöjrnar Bretar og af völdum manna í þjónustu hennar, hefur haldið því fram, að með samningi brezku herstöjrnarinnar og herstöjrnar Bandaríkja Norður-Ameríku frá 23. des. 1941 hafi herstöjrn Bandaríkja Norður-Ameríku tekið á sig að greiða bætur fyrir allar þær skemmdir, sem orðið hafi og yrðu á húseigninni í leigutíð beggja herstöjrnanna. Hefur stefnandi í þessu sambandi bent á, að engin úttekt hafi fram farið á húsinu við leigutakaskiptin. Þá hefur stefnandi talið, að herstöjrn Bandaríkja Norður-Ameríku hafi viðurkennt í samningsumleitunum um bæturnar, að þeim bæri að greiða bætur fyrir skemmdir í leigutíma beggja herstöjrnanna, enda hafi umboðsmaður herstöjrnar Bandaríkja Norður-Ameríku við nefnda matsgerð viðurkennt skyldu hennar til að greiða bætur samkvæmt nefndu mati. Samkvæmt þessu telur stefnandi, að stefnda beri að greiða sér nefndar fjárhæðir, samtals kr. 76543.40, að frádregnum kr. 5022.50, sem er viðgerð á þaki og tekin með í matsgerðina, án þess þó að herstöjrnunum verði um þær skemmdir kennt, eða alls kr. 71520.90.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið sem of háum. Telur hann, að samkvæmt ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 beri honum aðeins að bæta það tjón, er orðið hafi vegna aðgerða setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, en ekki það tjón, er orðið hafi vegna aðgerða brezka setuliðsins. Hefur stefndi í þessu sambandi mótmælt því, að svo hafi um samizt með hrestjórnnunum, að herstöjrn Bandaríkja Norður-Ameríku tæki að sér greiðslu á því tjóni, er væri af völdum setuliðs Bretar, og hefur í því sambandi mótmælt heimild manna þeirra, er stefnandi hefur talið, að slíkt hafi gert, til að binda herstöjrnina í þessu efni. Þá hefur stefndi talið, að slíkir samningar séu ekki bindandi fyrir sig og falli ekki undir þau tilvik, er ákvæði laga nr. 99 frá 1943 taki til, þótt svo yrði litið á, að samningur um þetta efni hefði orðið með herstöjrnunum. Loks hefur stefndi mótmælt matsgerðinni frá 10. apríl 1943 sem rangri. Telur hann, að í henni sé tekinn með kostnaður við viðgerðir á skemmdum þeim, er voru á húsinu, þegar Bretar fluttu í það og sem voru þann 17. des. 1945 metnar af dómkvöddum mönnum á kr. 1907.50, miðað við að viðgerð hefði fram farið í apríl mánuði 1943 (Varakrafa stefnanda A), en þetta beri honum alls ekki að bæta. Að því er varðar það atriði, hve mikill hluti skemmdanna stafi frá dvöl setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku í húsinu, þá hefur stefndi bent á, að þann 2. júlí 1942 hafi kostnaður við viðgerð á þeim skemmd-

um, er þá voru orðnar, numið kr. 10256.03 að mati þekktis trésmíðameistara þar á staðnum, og ósannað sé, að nokkuð af þeim skemmdum stafi frá dvöl setuliðs Bandaríkjanna í húsinu. Enn fremur hefur stefndi talið, að í matsgerðinni frá 10. apríl 1943 sé ekki tekið tillit til venjulegs slits á húsinu, en það beri sér ekki að bæta. Dómkvaddir matsmenn hafi þann 17. des. 1945 metið kostnað við að bæta venjulegt slit á húsinu yfir tímabilið frá 23. des. 1941 til 3. maí 1943 á kr. 1200.00, miðað við að viðgerð hefði fram farið í aprilmánuði 1943 (varakrafa stefnanda C).

Þá hefur stefndi hreyft því, að stefnandi hafi ekki hirt um að láta gera við húsið, meðan herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku hafði það á leigu, og þannig orsakað meiri skemmdir á því en annars hefðu orðið. Enn fremur hefur stefndi mótmælt kostnaði að upphæð kr. 3363.20 við aukna viðgerð á hitakerfi samkvæmt áætlun matsmanna frá 3. apríl 1944. Loks hefur stefndi bent á, að herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku hafi þann 30. júlí 1943 talið fullnaðarbætur til stefnanda hæfilega ákveðnar kr. 36574.00 og hún boðizi til að greiða þá fjárhæð. Að því er varðar matsgerð hinna dómkvöddu manna, sem dagsett er 10. apríl 1943, þá hefur hún ekki sætt rökstuddum andmælum, að því er varðar ástand hússins þá og viðgerðarkostnað þeirra skemmda, er hún fjallar um. Þykir því rétt að leggja hana til grundvallar að þessu leyti, en telja verður þó sannað með yfirlýsingu sömu manna, dags. 3. ágúst 1944, svo og öðru því, sem upp er komið í málinu, að skemmdir þær á hitakerfi hússins, er þar getur, hafi orðið á þeim tíma, er herstjórnirnar höfðu húsið á leigu.

Af orðalagi samnings herstjórnar Breta og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku frá 23. desember 1941 svo og áritun Útvegsbankans á þann samning, þá er áður greinir, verður ekki annað ráðið en herstjórn Bandaríkjanna taki á sig allar skyldur samkvæmt samningi Útvegsbankans og herstjórnar Breta frá 3. nóv. 1941 og taki þá jafnframt ábyrgð á, að þeim samningi verði fullnægt, einnig að því er varðar bætur á tjóni, er stafar frá leigutið herstjórnar Breta. Þessu til stuðnings er einnig það, að húsið skyldi eigi afhent leigusala né bætur greiddar honum fyrir spöll, fyrr en notum herstjórnar Bandaríkjamanna væri lokið. Þá virðast og menn þeir, er af hálfu herstjórnar Bandaríkjanna sömdu um bætur til handa stefnanda, hafa litið þannig á.

Í 1. gr. laga nr. 99 frá 1943 um ábyrgð ríkissjóðs á tjóni, sem hlýzt af veru herliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, segir, að ríkissjóði sé skylt að bæta íslenskum ríkisborgurum það tjón, er þeir hafi beðið vegna aðgerða hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi. Viðurkennt er, að nokkur hluti þess tjóns, sem hér er krafist bóta fyrir, hafi orðið á leigutíma herstjórnar Breta og af völdum manna í þjónustu hennar. Krafa stefnanda um

bætur fyrir þetta tjón er aðeins byggð á samningi herstjórnanna innbyrðis, svo og samþykki leigusala á þeim gerningi. Hins vegar verður ekki ráðið af orðalagi nefndra laga, að stefnda beri að bæta tjón, sem aðrir en hernaðaryfirvöld Bandaríkja Norður-Ameríku og menn í þjónustu þeirra hér á landi hafi valdið, en sem þau hafa tekið að sér að bæta með sérstökum samningum. Með vísan til þessa verður að telja stefnda óskytt að bæta það tjón, er varð á húsinu Skálholti í leigutið herstjórnar Breta.

Svo sem áður getur, þá var húsið skoðað þann 3. okt. 1940 um það leyti, er Bretar fluttu í það, og var þá gerð skrá (dskj. nr. 46) um ástand þess, sem virðist hafa verið samþykkt af báðum aðiljum leigumálans. Þann 12. des. 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta, hve mikið myndi kosta að gera við galla þá á húsinu, er um getur í nefndri skrá, miðað við að viðgerð hefði fram farið í apríl mánuði 1943. Með matsgerð, dags. 17. des. 1945, mátu matsmennirnir þenna kostnað á kr. 1907.50. Það er upp komið í málinu, að matsmenn þeir, er mátu skemmdirnar 10. apríl 1943, höfðu ekki nefnda skrá til afnota við matið. Hins vegar var hún sýnd þeim við staðfestingu matsgerðarinnar fyrir dómi, og lýstu þeir þá yfir því, að þeir vildu engu breyta í mati sínu, þrátt fyrir þau gögn, er skráin hafði að geyma.

Við athugun á skrá þessari og nefndri matsgerð frá 10. apríl 1943 sést ljóslega, að í matsgerðinni eru tekin og metin flest þau atriði, sem skráin getur um sem skemmdir á húsinu. Þykir því verða að lækka fjárhæð matsgerðarinnar og þessa kröfuliði stefnanda um greindar kr. 1907.50, enda hefur fjárhæð þessa mats ekki verið mót-mælt út af fyrir sig.

Svo sem að framan getur, fór engin skoðun eða úttekt fram á húsinu, þegar brezka setuliðið yfirgaf það, og ekki er leitt í ljós, að þáverandi eigandi þess, Útvegsbankinn, hafi ekki átt þess kost, en hann gerði enga kröfu í þá átt. Eins og áður er sagt, skoðaði þann 1. júlí 1942 trésmiðameistari einn í Vestmannaeyjum húsið að ósk Útvegsbankans, en að því er virðist að tilhlutun herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku. Gerði hann áætlun um, hvað kosta mundi að gera við þær skemmdir, er þá voru orðnar á húsinu. Samkvæmt matsgerð hans, dagsettri 2. s. m., taldi hann, að viðgerðarkosnaðurinn myndi nema kr. 10256.03. Er þar innifalinn kostnaður við viðgerð á hitakerfi hússins, kr. 1770.00, er annar fagmaður mat. Í mati þessu virðist tekið tillit til þeirra skemmda, er á húsinu voru, er brezka setuliðið flutti í það, og kostnaður við þær viðgerðir ekki tekinn með í matinu. Brezka herstjórnin virðist ekki hafa talið sig eiga að greiða allan þenna viðgerðarkostnað og því tekið út úr matsgerðinni sérstaklega nokkrar skemmdir, er hún vildi bæta. Nam viðgerðarkostnaður á þessum skemmdum, að mati sama manns, dags. 27. ágúst 1942, kr. 1267.00 (Varakrafa stefnanda B). Útvegs-

bankinn vildi hins vegar ekki hlíta þessari skiptingu, og varð ekki úr, að þessar bætur yrðu greiddar af brezku herstjórninni.

Stefndi hefur hvorki mótmælt nefndu mati frá 2. júlí 1942 né talið, að aðrar eða fleiri skemmdir en þar greinir hafi þá verið á húsinu.

Stefnandi hefur viðurkennt, að þær skemmdir, sem taldar eru í matsgerðinni frá 27. ágúst 1942, stafi frá dvöl brezka setuliðsins í húsinu, og samkvæmt því, sem segir hér að framan, ber stefnda því ekki að bæta það tjón. En auk þess hefur stefnanda ekki tekizt gegn mótmælum stefnda að færa sönnur á, að hinn hluti þeirra skemmda, sem matsgerðin frá 2. júlí 1942 greinir frá, stafi frá dvöl setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku í húsinu, og verður stefnda því heldur ekki gert að bæta það tjón. Matið frá 2. júlí 1942 er miðað við verðlag þann dag, en stefnandi hefur miðað kröfur sínar samkvæmt þessum kröfulið við það, að viðgerðin hefði fram farið í aprílmánuði 1943. Samkvæmt útreikningi Hagstofu Íslands var visitala viðhaldskostnaðar húsa 195 vorið 1942, miðað við 100 í janúar—marz 1939. Vorið 1943 var visitalan 316. Til þess að gera sér grein fyrir, hvað viðgerð á skemmdum þeim, er um getur í matsgerðinni frá 2. júlí 1942 hefði kostað, ef viðgerð hefði fram farið í aprílmánuði 1943, þá þykir verða að hækka matsfjárhæðina í hlutfalli við nefndar viðhaldsvisitölur. Samkvæmt því ætti viðgerð þessi, ef hún hefði fram farið vorið 1943, að hafa kostað kr. 16620.03, og ber samkvæmt framangreindu að lækka þá kröfuliði stefnanda, er hér um ræðir, um þá fjárhæð.

Í samningi Útvegsbanka Íslands h/f og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku er fram tekið, að leigutaka beri ekki að greiða bætur fyrir venjulegt slit. Er matsmennirnir frá 10. apríl 1943 komu fyrir dóm þann 6. júlí 1945, kom í ljós, að þeir höfðu ekki tekið tillit til venjulegs slits, nema að því er varðaði hita- og vatnskerfi hússins. Þann 12. desember 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta, hvað kosta myndi að bæta venjulegt slit á nefndu húsi yfir tímabilið frá 23. desember 1941 til 3. maí 1943, miðað við verðlag í aprílmánuði 1943. Samkvæmt matsgerð, dags. 17. des. 1945, mátu hinir dómkvöddu menn, að kosta myndi kr. 1200.00 að bæta venjulegt slit samkvæmt framangreindu. Þar af töldu þeir, að viðhaldskostnaður hita- og vatnskerfis næmi kr. 190.00. Þar sem ljóst er, að leigusali átti sjálfur að bera kostnað af eðlilegu sliti, þá verður að lækka umrædda kröfuliði stefnanda í samræmi við það, eða um kr. 1010.00, svo sem hinir dómkvöddu matsmenn mátu viðhaldskostnaðinn, en matsgerð þessari hefur ekki verið mótmælt út af fyrir sig.

Samkvæmt framanrituðu verður stefndi þannig dæmdur til að greiða stefnanda kr. 51983.37 (kr. 71520.90 ÷ kr. 1907.50 ÷ kr. 16620.03 ÷ kr. 1010.00) af þessum kröfuliðum.

Um 1 C. Svo sem að framan getur, fór fram mat á viðgerðar-

kostnaði skemmda þeirra, er á húsinu urðu, í apríl 1943. Er matið miðað við verðlag í þeim mánuði, enda mun stefnandi hafa gert ráð fyrir að fá bæturnar greiddar þá um það leyti. Kveðst stefnandi engin efni hafa haft á að láta gera við húsið, þar sem bæturnar hafi eigi fengizt greiddar, og sé það því enn óviðgert. Vorið 1943 hafi visitala viðhaldskostnaðar húsa verið 316 samkvæmt útreikningi Hagstofu Íslands, en sé nú fyrir mánuðina apríl—júní 1946 340. Viðhaldskostnaðurinn hafi þannig hækkað um 7.59%. Tjón sitt sé þannig af þessum sökum 7.59% af kr. 71520.90 eða kr. 5426.85, og beri stefnda að bæta sér það tjón.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið sem röngum og sér óviðkomandi. Stefnanda voru fengin umráð hússins vorið 1943, og gat hann því þá hafizt handa um viðgerð þess, ef ekki hefði háð honum fjárskortur.

Það er almenn regla islenzks réttar, að sá, er ber fébótaábyrgð á tjóni annars manns, ber ekki ábyrgð á því tjóni, sem hlýzt af fjárskorti tjónþola, nema sérstakar ástæður séu fyrir hendi. Með skirskotun til þessa verður ekki talið, að stefnda beri að greiða bætur samkvæmt þessum lið, og verður hann því ekki tekinn til greina.

Um 2: Kröfuliður þessi er kostnaður við matið frá 10. apríl 1943.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið. Samkvæmt ákvæðum 5. tl. 175. gr. laga nr. 85 frá 1936 um einkamál í héraði skal telja matskostnað með málskostnaði. Verður þessi liður því ekki tekinn til greina hér, en hins vegar tillit til hans tekið við ákvörðun málskostnaðar í máli þessu.

Um 3: Kröfu sína samkvæmt þessum lið byggir stefnandi á því, að raunverulega hafi leigan fyrir Skálholt verið ákveðin kr. 550.00 á mánuði í grunnleigu, þótt leigan sé talin kr. 610.50 á mánuði í samningnum milli Útvegsbankans og her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku, en það sé einmitt grunnleiga, kr. 550.00, að viðbættum 11%, sem hafi þá verið leyfileg leiguhækkun. Síðar hafi verið heimilt að hækka leiguna um 25%, og með samningi milli sín og her stjórna Bandaríkjanna hafi her stjórinn samþykkt að greiða þessa hækkun. Af því hafi hins vegar aldrei orðið, og sé þessi hækkun því ógreidd og nemi fjárhæð kröfuliðarins.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið sem sér óviðkomandi.

Af ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 verður ekki ráðið, að stefnda beri að bæta tjón, sem hlýzt af því, að her stjórinn Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi efnir ekki gerða samninga um greiðslur sem þessar. Verður því þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Um 4 A. Pann 2. ágúst 1944 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta leigu eftir húsið Skálholt. Samkvæmt matsgerð, dags. 17. ágúst s. á., töldu matsmennirnir, að hæfileg leiga væri kr. 1075.00 á mánuði. Byggir stefnandi kröfu þessa á því, að í

framangreindri matsgerð frá 10. apríl 1943 hafi verið gert ráð fyrir, að viðgerðin tæki 3 mánuði og henni yrði því lokið 3. ágúst 1943, en af því hafi ekki orðið vegna þess, að bætur hafi eigi fengizt greiddar. Húsið hafi því verið óíbúðarhæft. Af þessum sökum hafi tapazt leiga, sem samkvæmt matinu sé kr. 1075.00 á mánuði eða kr. 19350.00 til 3. febrúar 1945. Telur stefnandi, að stefnda beri að greiða sér bætur vegna þessa leigutaps. Í þessu sambandi hefur stefnandi áskilið sér rétt til að krefja stefnda síðar um bætur fyrir leigutap þann tíma, sem greiðsla skaðabótanna dragist fram yfir 3. nóv. 1944.

Þann 17. sept. 1943 var stefnandi af fógetarétti Vestmannaeyja úrskurðaður til að rýma íbúð þá, er hann þá bjó í. Varð stefnandi þá hinn 18. s. m. að flytja í Skálholt og hefur búið þar síðan í nokkrum herbergjum. Þann 17. ágúst 1944 var leiga fyrir þá íbúð metin af dómkvöddum mönnum á kr. 250.00 á mánuði. Telur stefnandi, að leiga þessi fyrir tímabilið frá 18. sept. 1943 til 3. febrúar 1945 sé samkvæmt þessu alls kr. 4125.00, sem beri að draga frá leigutapi sínu, því sem áður greinir, kr. 19350.00, og komi þannig út fjárhæð kröfuliðar þessa.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið sem röngum og sér óviðkomandi.

Með skírskotun til þess, sem greinir um kröfulið 1 C hér að framan, verður ekki talið, að stefnda beri að bæta tjón sem þetta, og verður því þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Um 4 B. Er stefnandi flutti í húsið 18. sept. 1943, varð hann að láta framkvæma bráðabirgðaviðgerð á því, svo það yrði íbúðarhæft. Telur stefnandi, að viðgerð þessi hafi kostað kr. 4000.00, en stefnda beri að bæta sér megin hluta þess kostnaðar, eða kr. 3000.00, þar sem viðgerðin komi aðeins að litlu leyti til hagsbóta, þegar fullnaðarviðgerð fari fram á húsinu.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið sem röngum og sér óviðkomandi.

Með skírskotun til þess, sem greinir um kröfulið 1 C hér að framan, verður ekki talið, að stefnda beri að bæta stefnanda kostnað þenna, og verður þessi kröfuliður því ekki tekinn til greina.

Um 5. Stefndi hefur mótmælt lið þessum, og þar sem hann er ekki studdur neinum gögnum, verður hann ekki tekinn til greina.

Um 6 A. Að því er varðar kröfu stefnanda um vexti af fé því, er hann krefst í kröfuliðum 2 og 3 hér að framan, þá voru þeir liðir ekki teknir til greina, og koma því vextir af þeim fjárhæðum ekki til álita. Um vexti af fjárhæð þeirri, er stefnanda var dæmd í kröfulið 1 hér að framan, þá bera honum samkvæmt almennum reglum eigi vextir af fé því, nema frá stefnudegi. Verður því vaxtakrafa þessi ekki tekin til greina.

Um 6 B. Svo sem greinir um kröfulið 4 A hér að framan, þá

var stefndi sýknaður af kröfu stefnanda vegna leigutaps, og verður vaxtakrafa þessi því heldur eigi tekin til greina.

Samkvæmt framanrituðu verður stefndi þannig dæmdur til að greiða stefnanda kr. 51983.37 af *fyrsta kröfulið* hans.

Um *annan kröfulið stefnanda*: Kröfulið þenna byggir stefnandi á því, að auk þess leigutjóns, sem hann gerir kröfu til bóta fyrir hér að framan, sé leigutjón sitt kr. 875.00 á mánuði fyrir hvern mánuð, er greiðsla bóta samkvæmt *fyrsta kröfulið* hér að framan dragist frá 3. nóv. 1944 að telja, að viðbættum 5% ársvöxtum af leigutapinu við lok hvers mánaðar til greiðsludags. Telur hann, að þetta nemi þann 3. maí s. l. kr. 15376.57. Með skírskotun til þess, er greinir um 4 A í 1. *kröfulið* hér að framan, verður þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Málalok verða því þau, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda kr. 51983.37 með 5% ársvöxtum, sem reiknast frá stefnudegi 9. desember 1944.

Þá þykir rétt, að stefndi greiði stefnanda málskostnað, þar með talinn matskostnað, er þykir hæfilega ákveðinn kr. 6500.00.

Gagnasöfnun í máli þessu var í upphafi talið lokið 26. apríl 1945. Þann 22. júní 1945 fór fram munnlegur málflutningur, og var málið þá dómtekið. Með úrskurði bæjarþingsins, uppkveðnum 26. júní s. á., var aðiljum gefinn kostur á að afla frekari gagna í málinnu, og hefur sú gagnaöflun staðið yfir allt þar til nú fyrir skömmu.

Einar Arnalds borgardómari kvað upp dóm þenna.

D ó m s o r ð :

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, Árna Sigfússyni, kr. 51983.37 með 5% ársvöxtum frá 9. des. 1944 til greiðsludags og kr. 6500.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.